č. 5, ročník II.
máj 2005

Cena 10,-Sk

INFO
РУСИН

ІНФОРМАЧНЫЙ МІСЯЧНИК РУСИНІВ СЛОВЕНЬСКА
INFORMAČNÝ MESAČNÍK RUSÍNOV SLOVENSKA

Кого іщі інтересує Дукля?

(Історія на забытя)

Іскрічкы і піонеры з цілого Словеньска там давали шлюбы, присягали там вояци. Тісячі навщівників приходили позерати на кырваве бойове поле, танкы і летадло і іншу войнову техніку. Кінцом 70. років прибыла і выглядова вежа, одкы при річніцях позерали комуністічны політіци і руськы ґенералы. Днесь вежа упадать, танкы арджавіють, о летадло ся вадять люде зо сел з бывшым президентом Р. Шустром, шырокы ходникы заростають травов і денно там приде ледва сто людей.

Турісты не ходять

На вершку над памятником выпинать ся выглядова вежа. У ній сидить старшый пан. З інтересом споминать, же даколи ходило на вежу і по дакілько тісяч людей денно. Бере 20 корун за вступне. У вітріні коло нього выложеный бляшаный модел танку, припоминаючій Т 55, якый не міг бойовати на Дуклі, бо го зачали выробляти аж по войні.

Охотный провадник высвітлює детайлы боїв і гнівать ся, же ніт пинязі на памятник. На вежі провадник высвітлює, же воєньска операція на Дуклі была справна. А кілько при ній загынуло людей? „Хто гварить о мертвых, тот циґанить. Были выряджены з боя, 86 000 Русів, 52 000 Німців, 6 500 чесько–словеньскых вояків."

Не была операція збабрана кедь было тілько выряджених з бою? „Ні. Німці были закопаны на вершках. А не быти той операції, не знам, не знам, як бы то было дале..."

Фоткы з минулости

Вежа вызерать на заплаканя. Стары акумулачны пецы уж давно не фунґують, підлога здерта, з кута колишньой вітріны при легкім дотыку одпаде кус дерева. Рештаврація о шток ниже є рокы заперта, лем як складиско єй выужывають мобілны операторы, котры мають на вежі высылачі. Приземны просторы вежы суть скоро порожні, експонатів там ніт. Напроти главному входу вісить зожовтнута настінка з фотками – стара деревяна вежа, будова новой, бывшы функціонарі Зденєк Неєдли, Людвік Свобода, Ґустав Гусак як кладе вінець, Любомір Штровґал, воєньска делеґація СССР на челі зу міністром обраны Ґречком і маршалом Москаленком. Цалком розмазана фотка експрезідента СР М. Ковача вызерать, як кебы на настінку попала лем нагодов, так істо як з новинок префочена фотка дальшого експрезідента Р. Шустра. Веце експонатів в Дуклі ніт. Лем за вежов копа гробів павшых вояків. Єдиный сувенір, якый можете купити за 4 коруны є картка.

▲ *Людвік Свобода на штатній границі при вывішованю штатного знаку, на котрім уж не є сімбол Підкарпатьской Руси.*

Провадник все высвітлює, же воєньска операція при Дуклі тримала намісто пятьох вісемдесять днів, бо Німці были закопаны, все ляло і было захмарено.

Што прозраджать книжка навщів

Хоць ту приде через день лем пару людей, книжка є пописана. Люде главні крітізують занедбану околіцу, владу, словеньскый народ. Пару одказів „sme zhnusení", „sme smutní"а меджі тым поздрав канадьского турісты з Отавы а по ним зась нагніваны чеськы турісты: „Péče o památník a tudíž o pietu ke padlým a ke historii nesvědčí o úcte. Péče je velice zanedbaná. Rodina Šmídová, Jandejsková. PS: Je nám velice líto, co jsme videli."

Долина смерти арджавіє

Коло памятника при Дуклі є музей в природі, на котрый суть жытелі сел горды. Никому не заваджать, же летадло ІЛ арджавіє і часть бункрів є напіврозпадана. Кедь хотіли спід памятника одвезти летадло, жытелі Нижнього Комарника го были приправены бранити власным тілом. Старостка А. Ферканінова гварить, же уж є вшытко в порядку а летадло оставать в катастрі села (бо і експрезідент Р. Шустер го хотів перевезти до Кошыць).

Памятка при Комарнику

Під Нижнім Комарником є при дразі великый синій знак: „K štábu 3. čs. bri..." Дальшы буквы суть здерты. Знак указує драгу до бункрів – місце 3. чс. Бріґады, одкы велителі рядили чесько–словеньскых вояків по перекрочіню штатных границь при Дуклі. Дакотры бункры суть зреконштруованы і дость утримованы. Діти ся там ходять бавити на скрывачку. При єднім з них є паперик написаный дітьсков руков: „Тепло, але не згадав". Но пару бункрів є зничено, єден хтось підпалив і остав лем рам. За бункрами на луці є міномет (в голові повно смітя) наміреный до ліса. З будьякой крітікы ся люде під Дукльов гнівають. „Мій отець походив зо седмеро дітей, троє загынуло на войні. Споминаня є все жыве, фурт ся ку тому вертаме. А такых родин є вельо. Хоць бы люде хотіли забыти, не дасть ся", – гварить пані старостка Ферканінова. Подля ньой были музей і памятник на Дуклі „выґланцованы, але теперь вызерать так, же ліпше уж не буде".

О німецькый цінтерь є постарано

Пониже села є при дразі німецькый цінтерь. Його утримованя фінанцує німецька надація. Старають ся о нього двоми хлопи з Пряшова, моторовыма косачками косять травник, часто і дашто поничать, як недавно бранку і схранку – шкода за 80 тісяч, як повів єден з хлопів.

Долина смерти – найвекша памятка

Найвекша памятка в природі є в Долина смерти меджі Дукльов і Свидником. Там были од 25. до 27. октобра 1944 найтяжшы танковы бої „совєтів" по прекрочіню нашых границь. При одбочіню до Долины смерти є руськый танк наміреный згоры на німецькый. В долині, на луках і в лісі, є много руськых танків, котры мають припоминати танкову роту в утоку. Подля воєньского музея є то раріта нелем на Словеньску, але в цілій Европі.

Бої при Дуклі были кырвавым пеклом

8. септембра зачала Карпато–дукляньска операція, котра была до 28. октобра 1944 р. В тот самый день зазнало поражку СНП. Подля планів ЧА бої мали тримати пять днів.Цільом было обсаджіня Пряшова і поміч СНП. Выходячі із доступных документів о жывот пришло 80 аж 150 тісяч вояків з обох боків. Было то кырваве пекло. Драгу через Карпаты мали „Совєтам" отворити дві выходословеньскы дівізії Словенской армады. Но тых Німці без боя одзброїли уж на зачатку СНП. ЧА ся так мусила пребойовати через тяжкый терен. Противником єй были войска 1. німецькой танковой армады. Велив єй ґенерал Ґ. Гайриці, котрый быв од зимы 1941 р.добрі записаный у Гітлера за обранны бої в часі совєтьской протиофензівы під Москвов. Нескорше велив безнадійній обрані Берліна. За Німців бойовало 100 тісяч вояків, выше 2 тісяч канонів і мінометів, 250 танків і самоходных канонів. Совєты мали 246 тісяч вояків, перевагу в ділострілецтві, танках і летадлах, але в тяжко приступнім терені і проти добрі храненому неприятельови не могли свою перевагу выужыти. Першы вояци чесько–словеньской армады перекрочіли границі при Дуклі 6. октобра, коли ся зачало ослободжованя Чесько–словеньска.

–с–

Велике свято бывшых і сучасных штудентів в Меджілабірцях

60 років в історії Ґімназії в Меджілабірцях значіть многы зміны, выміны педаґоґічного колектіву і 2 624 абсолвентів. „Праві они суть найліпшым прикладом наповніня посланя, котре было дане до вінка нашой ґімназії уж од його заложіня – выховати і формовати молодый інтелектуалный потенціал про власны потребы і сполоченьскый жывот," повів сучасный діректор ПгДр. Владімір Тарча на святочній стрічі з бывшыма і сучасныма учітелями і штудентами в Меджілабірцях (22. апріля 2005). Ініціаторами взнику Штатной руськой ґімназії во фебруарі 1945 р., як першой середньой школы на нашій ослободженій теріторії, были братя Штефан і Петро Бунґанічовы і Василь Латта. В літі 1945 р. ся школа переселила до Гуменного. В школьскім році 1948/49 на ній кінчать першы абсолвенты. В 1953–54 р. зо Штатной руськой ґімназії взникають дві єденацятьрічны середні школы в Снині і в Меджілабірцях. В шк. р. 1961/62 уж дістали назов СВШ (Stredná všeobecno-vzdelávacia škola) а о десять років пізніше на тых школах скінчіли послідні абсолвенты. В теперішній будові Ґімназії ся зачало учіти од септембра 1989 р. В 1991 р. школа здобыла правну субєктівіту, а од юла 2002 р. ся єй компетенцій уяв Пряшівскый самосправный край.

Яна Отрійова

▲ *Учасници штудентьской стрічі перед Православным храмом в Меджілабірцях*

Споминаня на школы пером бывшого штудента

В пятницю, 22. 4. 2005 штуденты, учітелі і жытелі Меджілаборець у святочній атмосфері собі припомянули 60 років од заложіня ґімназії в їх місті. Было то красне споминаня на 23. февруар 1945 р., кедь в Меджілабірцях была заложена Штатна руська ґімназія. Тот день ся записав до історії розвоя школства, котрый отворив ворота першой ґімназії в місті про шыроку околіцю од Собранець аж по Стару Любовню. А то нелем про русиньскых, але і штудентів іншых народности. Закладателям школы (споминаме їх у вступі) помогли офіцеры Червеной армії (ЧА), котры были в ослободженім місті. Поміч мали і од функціонарів тогдышнього міста, як напр. Од І. Писа і І. Прокіпчака. ЧА помогла главні з матеріалного боку, давала продукты до інтернатной кухні. За 10 днів єствованя школы были підпорены троє інтерны учітелі зробити скушкы (5–6.3. 1945). Приголосило ся 180 штудентів а приятых было 95. І так в двох паралелных класах ся зачало наповно учіти. В місті не были добры условя про дальшы рокы, зато од 1.9.1945 єй діятельство продовжує в Гуменнім, де єй дали к діспозіції пять інтернатів.Но і в Гуменнім ся влекли дакотры проблемы. Інтернаты не мали основны потребы, недосток продуктів про їдалень. А так родичі штудентів давали основны продукты про інтернат, де бывало 189 штудентів.

До 1. 9. 1948 р. Руська ґімназія была і в Празі, але як ліквідовали ґімназії з выуков французького і анґліцького языка, зрушыли і Руську ґімназію. Штуденты зрушеной школы в Празі перешли до ґімназії в Пряшові, Свиднику, а до Гуменного пришли напр. Іван Лещішін, Андрій Шлепецькый, Василь Кундрат і іншы. В 1949 р. уж в Гуменнім зматуровало 25 штудентів. В Празі матуровали Іван Кремпа ст., Василь Гривна, Василь Ґмітерко, Миколай Варґун і іншы.

В Гуменнім од 1. 9. 1945 р. до зрушіня школы (авґуст 1953 р.) быв діректором Штефан Бунґаніч, котрый много сил жертвовав школі. Звекшовала ся кількость штудентів (в 1946/47 р. ся приголосило 200), 8 клас по 2 паралелны класы.

Штуденты ся активно анґажовали до повойновой обновы міста. В 1946 р. быв при ґімнатії заложеный співацько–танечный колектів при Союзі молодежі Карпат, котрый орґанізовав бріґады і помагав будовати новы фабрыкы (Хемко Стражске, Древокомбінат Генцовце, Трать молодежі, Преграду молодых і под.). Споминаный колектів успішно репрезентовав школу нелем в місті, але по цілій републіці. Здобыты фінанції сьме вжывали на матеріалне выбавіня колектіву, школы і на обновліня гуменьского каштеля (де ся находила школа).

Як на святочній стрічі у лабірці повів пан Проф. Михал Сотак, ЦСц. – „...школа выховала велику силу молодых людей, котры ся активно запоїли до многых сфер жывота в цілій бывалій републіці. Векшына з них покінчіла высокы школы і здобыла вызнамны професії". Дале він спомянув, же дотеперь не суть знамы причіны ліквідації Руськой ґімнмазії (авґуст 1953 р.), котра выховала вельвысланців, економів, вызнамных людей наукы, дохторів, десяткы професорів, пару десяток доцентів, кандідатів наук, двох академіків наук (Михал Рогаль і Павел Ґалайда) і т. д.

Лабірська ґімназія і в сучасности не заоставать за своїма предходцями. Єй днешній діректор В. Тарча приготовив достойны ославы вєдно із своїм колектівом учітелів, штудентів і колектівом Камяна, але і представителями міста. На стрічі было высловене подякованя і першым педаґоґам Штатной руськой ґімназії, меджі котрыма, окрем іншых, были В. Гривна, В. Латта, А. Любимов, Е. Небесный, П. Ростарґуєв, П. Руснак, братя Бунґанічовы, А. Дрібняк і його жена Вєра Дрібнякова, Іріна Бунґанічова (жена Ш. Бунґаніча), Алексей Молчані і многы іншы.

Треба наконець повісти, же Штатна руська ґімназія была школов, котра через своїх штудентів пробудила русиньскый народ в каждій области жывота.Бо єй абсолвентами были штуденты з русиньскых сел, котры тоты ідеї русинства шырили помеджі людей і роблють так до днешніх днів.

Іван Бандуріч,
Бывшый штудент, Бардійов
Фоткы
Інж. Станіслава Петровкы, ЦСц.,
бывшого штудента

▲ *Бывшы штуденты на святочній стрічі перед памятником ослободителів в Меджілабірцях. Многы з них досягли вызнамны тітулы інжінерів, професорів, академіків... Меджі нима є і доднесь чінный світознамый дохторь Доц. МУДр. Михал Штеньо, ЦСц. (на фотці коло дівкы з вігцями).*

Духновічів Пряшів у Свиднику

На окресный конкурз Духновічів Пряшів у Свиднику пришло 31 учасників матерьскых, основных і середніх школ свидницького окресу. В пятьох катеґоріях ся змагали діточкы, школярі і штуденты в русиньскій поезії і прозі. Презентовали локалпатріотізмус тым, же найвеце творів, з котрыма выступили были од їх родака Николая Гвозды з Ладоміровой. Але хоць в не такім богатім заступліню были презентованы і творы Миколая Ксеняка (родака з Камюнкы), Анны Галчаковой (родачкы з Меджілаборець), Марії Ґіровой (родачка зо затопленого села Руське Стариньской долины), Анны Галґашовой (Остружниця, затоплене село Стариньской долины) і іншых русиньскых авторів. Добра уровеньнь декламаторів завдала не мало проблемів одборній пороті (А. Кузмяковій, Л. Губцейовій і М. Стрончекові), котра мала выбрати спомеджі декламаторів тых найліпшых, котры поступлять на цілословеньскый Духновічів Пряшів,. котрый буде 2. юна 2005 у Пряшові. Ниже друкуєме мена тых, котры собі здобыли першы три місця:

0. катеґорія: поезія 2. місце – Анета Ванатова, **проза** 1. місце – Діяна Джоґанова
1. катеґорія – поезія: 1. Ярка Оренічова і Крістінка Юркова, 2. Павел Вархолік, 3. Вероніка Іванчова. **Проза**: 1. Владіміра Лесняковa, 2. Крістіна Костічова і Матуш Михалко, 3. Радка Ванюшанікова і Юрко Червеняк.
2. катеґорія – поезія: 1. Ніколета Ярощакова і Моніка Зрібкова, 2. Александра Кеселіцова і Терезія Оренічова, 3. Мартіна Шотова. **Проза**. 1. Зденка Ванькова, 2. Ленка Панькова і Мірка Мітрушкова, 3. Домініка Фурманова.
3. катеґорія поезія: 1. Андрій Кеселиця, 3. Івана Цоцульова. **Проза**: 1. Ленка Штефанішінова
4. катеґорія – поезія: 1. Матуш Варґа, **проза**: 1. Мартіна Шімкова.

–ак–

Перша ціложывотна выстава Юрка Молнаря з Кыйова

5. юна т. р. в „Небічку" – напроти Ґрекокатолицького храму св. І. Хрестителя (Главна ул. ч. 8) буде отворена Выстава образів з ціложывотной творбы Юрка Молнара з Кыйова, теперь жыє в Пряшові. Його образы могли люде видіти на концерті Анны Сервіцкой, на Меджінароднім бєнале русиньской культуры в Криниці і інде. Але все то была лем маленька часть з його богатой малярьской роботы. На планованій выставі може каждый видіти прекрасны країнкы, іконы, просто його ціложывотне діло, до котрого го іншпіровав його рідный край, культурны і хрістіяньскы традіції Русинів.

–ак–

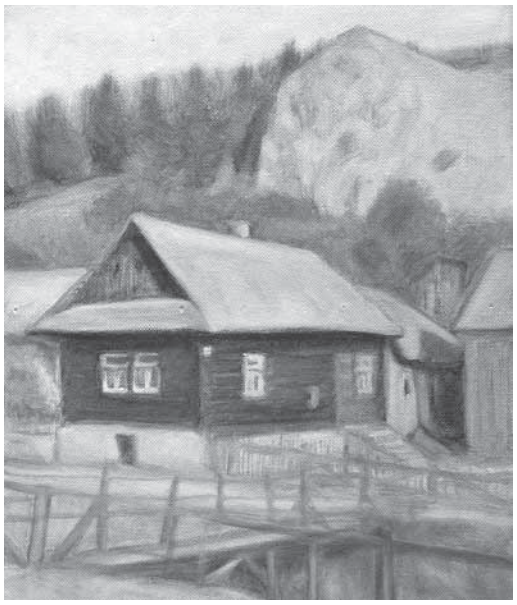

Нова публікація о Бардійові

Тыма днями выдавництво ФОТОПРЕСС выдало фаребну репрезентачну публікацію BARDEJOV, автором якой є знамый фотоґраф і выдаватель Петро Голент. Шістьязычна образова публікація документує історічны і архітектурны памяткы Бардійова, Бардійовскых Купелів і близкой околиці з єй сакралныма будовами і іконами. Значну часть автор одводить Базіліці св. Еґідія – народній культурній памятці, яка належыть меджі доміннанты европского формату. Выше 120 странкова публікація представує місто Бардійов у розмаїтых рочных сезонах як містьску памяткову резервацію, главні по выразній реконштрукції Радничной намістя.

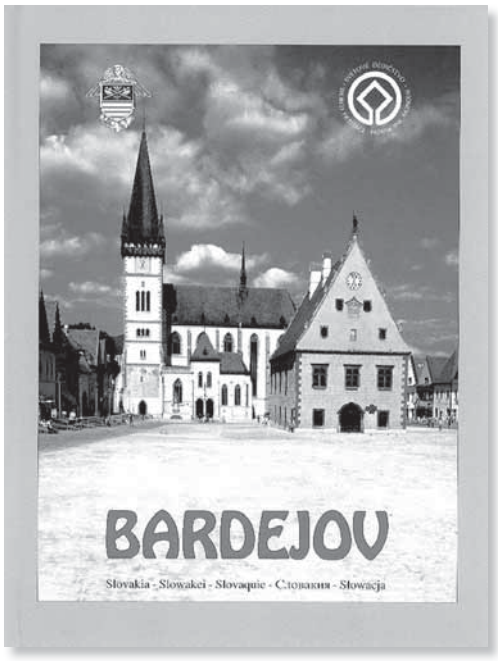

Близько одношіня автора до людового уменя є представленый фотоґрафіями людовой архітектуры зо сканзену Шаришского музея в Бардейовскых Купелях а тыж екстерєрами і інтерєрами деревяных церькви. Тоты, як народны памяткы культуры, ся находять в близькій околиці Бардійова. Місто Бардійов за свою довгорічну і прикладну старостливость о культурны памяткы правом дістало оціниня УНЕСКО. Вступный текст о Бардійові і короткый пояснюючій текст під фотоґрафіями є по словеныскы, анґлицькы, німецькы, французкы, руськы і по польскы.

Памяткы Бардійова суть неодділнов частьов европской історії і культуры, доказом чого є тота фотоґрафічна публікація Петра Голента.

Бардейовске новості

Хліб насучный каждоденный

Повіч, хлібе каждоденный,
чім єсь славный? – Мозолями,
пахну польом і створеный
тыма вашыма руками.

Засіяв ня ґазда – Русин,
полівав русиньскым потом,
а покосив ня його сын
і ціпами вымолотив.

Малы діти слабков руков
тяжко в млинці ня мололи,
їх матері із той мукы
тістечко густо місили.

І до пеца тяжков руков
на лопату посадили,
вдячнов руков хліб хрещеный
своїм близькым го нукали.

Жадный обряд ці обычай
без мене не обыйдете,
хліб насучный, каждоденный
в Отченаші спомянете.

Меланія Германова,
Меджілабірці

RÁDIO PATRIA
SLOVENSKÝ ROZHLAS

Русиньскый проґрам 15.5.2005 - 15.6.2005

17.5.2004 і 19.5.2005 – вівторок і четверь

17,00-18,00	Радіоновины

21.5.2005 – субота

9,00-11,00	Радіо молодых
11,00-12,00	Музичны поздравы

22.5.2005 – неділя

9,00-6,45	З радіоархіву – Фіґльовник
6,45-7,15	Гітпарада русиньскых співанок
7,15-7,45	Подобы жывота
7,45-9,00	Радіомаґазин
11,00-11,30	Літературна рел. Ш. Сухый: За рогом стоїть час
11,30-13,45	Музичны поздравы
13,45-14,30	Бісіда кумів

23.5.2005 – понедільок

17,00-18,00	Радіоновины

25.5.2005 – середа

17,00-17,30	Радіоновины
17,30-18,00	Ш. Сухый: За рогом...репріза

27.5.2005 – пятниця

17,00-18,00	Радіоновины

30.5.2005 – понедільок

17,00-18,00	Радіоновины

1.6.2005 – середа

17,00-18,00	Радіоновины
19,20-19,50	Русиньскый маґазин (Словеньско)

3.6.2005 , 7.6.2005 і 9.6.2005-пятниця, вівторок, четверь

17,00-18,00	Радіоновины

11.6.2005 – субота

9,00-11,00	Радіо молодых
11,00-12,00	музичны поздравы

12.6.2005 – неділя

6,00-6,30	З радіофонотеки – концерт
6,30-7,45	Св. літурґія ҐКЦ – Улич
7,45-9,00	Радіомаґазин
11,00-11,30	Історія Русинів, 15. часть
11,30-13,45	музичны поздравы
13,45-14,30	Фіґльовник

13.6.2005 - понедільок

17,00-18,00	Радіоновины

15.6.2005 - середа

17,00-17,30	Радіоновины
17,30-18,00	Історія Русинів, 15. часть, репріза

Телефоны:
русиньска редакція, Кошыці: 055 7287426
факс: 055 6226139, продукція: 055 6822945
Пряшів: 051 7483870, факс: 051 7483872

ЗДРУЖІНЯ ІНТЕЛІҐЕНЦІЇ РУСИНІВ СЛОВЕНЬСКА
ZDRUŽENIE INTELIGENCIE RUSÍNOV SLOVENSKA
Okresná organizácia Rusínskej obrody vo Svidníku
Окресна орґанізація Русиньской оброды в Свиднику

Divadlo Alexandra Duchnoviča
Театр Александра Духновіча

Vás pozývajú
na predstavenie

ADOLF IVANOVIČ DOBRJANSKYJ
(ZORNIČKA NA NEBI, NAD HLAVOU ŠTRANG)
Režia: Karol Horák

5. 6. 2005 (nedeľa) o 16.00 hod.

Kultúrny dom vo Svidníku
Vstup voľný

www.rusyn.sk

Predstavenie sa realizuje s finančnou podporou Ministerstva kultúry SR.

DAD v Astorke

V rámci 1.ročníka prehliadky Nová dráma sa v nedeľu 15.5.2005 v Divadle Astorka - Korzo´90 predstavilo bratislavskému publiku Divadlo Alexandra Duchnoviča s hrou Toaletárka. Vypredané predstavenie svedčí o skutočnosti, že DAD má v našom hlavnom meste svoje stabilné publikum. „Osvedčila sa nám spolupráca so Združením inteligencie Rusínov Slovenska, ktoré nám výrazne pomáha pri propagácii predstavení rusínskeho divadla v Bratislave“ hovorí Andreja Dömeová, dramaturgička divadla Astorka, pri odpovedí na našu otázku, či sa aj iné predstavenia počas prehliadky tešia priazni návštevníkov. Divácky záujem potešil o to viac, že predstavenie časovo kolidovalo s vrcholiacimi majstrovstvami sveta v ľadovom hokeji.
Cieľom projektu Divadelného ústavu Nová dráma je prezentácia súčasnej dramatiky európskych krajín. Predstavenie DADu bolo vítanou príležitosťou aj pre odbornú verejnosť vidieť hru po jej nedávnej prešovskej premiére.

(jl)

Сміх через слызы (4)
Судьба сестер

Сестро Бетко, роздумую і не можу прийти на тото, же чом ты така красна і шыковна дівка з нас вшыткых єсь остала в жывоті сама, без мужа? По правді, з єдного боку ті завиджу слободу і вольность, але на другій страні тя саную. Цілый жывот єсь ся не мусила о никого старати і бояти, як я. Выховала єм троє дітей. Теперь терплю, бою ся і старам ся о їх діти, свої внучата, бо пришла тяжка доба і не вшыткы діти собі можуть самы помочі. Молодша дівка нашла собі красного хлопця, хоць до оддаваня было щі часу дость, не мусила ся так понагляти. Але хотіла так, та най буде єй воля. Я, як мати, лем красного незнамого хлопця у своїй хыжі привітала і дала їм своє благословіня. Зробили сьме красну і богату свадьбу, уж другу в родині.

Десять років фунґовало манжелство тых моїх дітей. Привели на світ дві красны дівочкы. Але як дівка чекала по шестьох роках друге дітя, красный, милый зять утік до Чех із другов. Зістало бідній матері на єй старенькій голові троє безрадных людей, котрым треба было за кажду ціну помагати. А міцно довго.

Бетко, сестро моя, зато ті то вшытко бісідую, бо ті в кутику сердця завиджу, же єсь ся не оддала. Маш святенькый покій од такого трапіня, як я.

– Сестро Катко, не бісідій так, ні бісідій! Ты собі не знаш представити, што про мене в жывоті означала тота самота? Блукала єм ся як блудна вівця. Обзерала єм ся кады-тады, але серенчі на якогось чесного партнера не было. Аж раз, уж по моїй пятьдесятці ня зознамив мій сусід з бывшым поліцайтом, котрому жена по двадцятьох роках утікла до Америкы з другым. Я довго єм ся з того не знала спамятати. Знаш, на хлопа єм ся чула уж стара а з дітми єм собі не была іста, ці буду знати заобходити, бо я ниякы діти не мала... Но він міцно терпів одходом свойой жены, бо выховали двоє дітей і четверо внучат.

Але днесь, повім ті правду, уж шість років сьме сполочно двоє щасливы і спокойны. Його діти і внучата ходять до нас, за своїм няньом і дідком а я їм выварюю тоты найліпшы періжкы, якы знаме варити лем мы, Русинкы. Снажу ся їм вынагородити їх страчену маму і бабку... Єм щаслива, же тот опущеный чоловік із своїма діточками нашов порозуміня у мене і же ся они вшыткы в моїй сполочности чують добрі і безпечно. Стала єм ся такым способом щасливов особов і жыю про людей, котры ня люблять і потребують.

Марія Ґірова, Снина

І вояци были добры і недобры

Єдно рано тета Березова на фрыштык варила стеранку а до ньой требало молока. Рыхтовала ся до стайні доїти корову. Вонка падав холодный дождь аж з ньов затрясло. В мысли дяковала Богу, же сын Андрій уж не быв в лісі, але дома. Хоць вецей часу мусив пересидіти в сусідовій пивниці. Но і там было ліпше як в лісі, бо холем страву мав ліпшу, же раз через день міг зїсти штось теплого.

Тета при стайняных дверях стрітила вояка Льошу. Праві выходив зо стайні. Быв то єден із україньскых вояків, котры бывали в єй хыжі.

Кедь уж довшый час там вояци бывали, не было тяжко дакотрых з них запамятати і по мені. А Льошу познав каждый. Він хотів каждому росказовати і во вшыткім мати правду. Не чудо, же меджі остатніма вояками не быв барз облюбленый.

Тета вышла до стайні но не могла піти доїти корову. Льоша до стайні вывів єдного із своїх конів. Поставив і вязав го близко ку корові, де уж стояли дальшы коні. Было мало місця. Неспокійны коні ся меджі собов грызли. Корову притисли аж ку самій стіні, же ку ній не быв ниякый приступ, жебы єй тета могла доїти. Пішла за сыном Андрійом до пивниці. Андрій, як видів што Льоша зробив, пішов за ним до хыжы і му гварить: „Того коня в стайні мусиш поставити на другый бік, бо там, де теперь стоїть, є мало місця а мама не може корову подоїти. А корова потребує і полежати.”

Льоша розгніваный Андрійови повів: „А ты што ся ту роскрикуєш? Вчера єсь пришов од партизанів з ліса. А днесь уж нам ту хочеш розказовати?”

Андрій ся розїв, но свою злість не хотів вказати і так му гварить: „Я ся ту не розкрикую, хоць єм дома. Але ты ся ту розтягуєш і робиш вшытко як бы єсь ту быв дома. Того коня вяжеш на другый бік. І там буде стояти в стайні, кедь так хочеш. Бо там де теперь стоїть, мало місця.”

Льоша кричав: „Мій кінь буде стояти там, де я го поставив.”

Андрій пішов до стайні, одвязав коня і выпустив зо стайні на двір.

Назлощеный Льоша коня вывів знова до стайні на тото саме місце близко коровы і знова до Андрія: „Мій кінь буде там стояти де я хочу.” Одышов.

Андрій знова коня одвязав і выпустив на двір.

Льоша не стиг ани войти до хыжы як збачів свого коня знова на дворі. Вернув ся до стайні ку Андрійови, хопив го обома руками за груди, і кричачі го дусив: „Знаш хто ты? Ты партизан! Я тебе можу ту на місці застрілити.”

Андрій ся Льошови не хотів подати, хопив го руками і зачали ся натігати.

Выстрашена тета Березова ся барз бояла. Зачала плакати і просити Андрія. Не помагало мамине плаканя і прошіня. Андрійови ся пощастило Льошу перевернути до жолоба, де го обома руками гартунив за шыю і кричав: „Ші повіш слово та тя ту задусю.”

Тета одбігла до хыжы і просила дальшых вояків о поміч. До стайні выбігла і сестра Ганя. Обидві з мамов зачали Андрія просити і одтіговати од Льошы. Но помогли аж другы вояци Саша і Володьо, котры їх розорвали.. Як говорив Саша, Льоша заганьбленый перед вояками на Андрія кричав: „Я тобі покажу. Ты партизан. Я піду тебе з заголосити на командо. Ты пришов з ліса. Як партизан. Они вас вшыткых выстріляють.”

Теті і сестрі Гані вецей не требало. Зо страху плакали аж ся трясли. Сестра Ганя перед войнов была в Німецьку на роботі. Научіла ся і по німецькы. Спередила Льошу і пішла за його велительом. Говорила як знала. Высвітляла велительови што ся стало. Тот,, як видів Ганю выплакану і выстрашену, пішов з ньов посмотріти на міце. До стайні. Істо мусив быти добрый чоловік, кедь Ганю выслухав, бо не мусив як велитель такы проблемы рішыти. Як видів, же Ганя мала правду, выкричав ся на Льошу і приказав коня вязати на другый бік стайні. Од того часу в Березовых хыжі вояк Льоша домашнім з їх нелегкого жывота робив ші векше пекло. Главно Андрійови. Выгражав ся, же не одыйде покы Андрія не застрілить. Не помагало ани догваряня другых вояків. Саша часто Льошови говорив: „Льоша, што ты за чоловік, кедь ся неправом мстиш нашым невинным людям. Не чуєш їх бісіду. Не видиш їх святы образы на стінах. Кедь они мають і нашу віру в Бога. Чом єсь такый, же шкодиш невинным людям про єдного німецького коня.”

Марне было догваряня і перегваряня. Льоша твердив своє. Быв твердоголовый.

Высше села руськы заятці оправляли драгу через мочар. Льоша на возі возив потребный матеріал. Робили близко ліса. Напали їх партизане. Вояк Льоша быв раненый. Саша говорив, же Льошу одвезли до шпыталя. Ці то была правда, з домашніх нихто не знав. Лем тівко, же Льоша до Березовых хыжы уж ся не вернув, його камаратя гварили, же што інше може чекати такый чоловік. Кедь він не хотів і не жычів никому другому добрі а може ани сам собі а місто сердця носив камінь в грудях.

Штефан СМОЛЕЙ, Меджілабірці

Припомянули 55. років од пряшівского собору

Архієрейсков Службов Божов в ґрекокатолицькім храмі св. Іоана Хрестителя в Пряшові собі ґрекокатолицькы віруючі 19. апріля т. р. припомянули 55. років смутнознамого пряшівского собору, кедь ґрекокатолицька церьков в Чеськословеньску была поставлена мімо закона. Єпіскопы Павел Ґойдіч і Василь Гопко а з нима і многы ґрекокатолицькы священиці, члены монастырів были інтернованы в робочіх лаґрох а нескорше арештованы і незаконныма судныма процесами одсуджены.

Літурґію служыв єпарха Монс. Ян Бабяк а з ним апостольскый нунціус на Словеньску Йозеф Генрік Новацькый, кошыцькый архієпіскоп Монс. Алойз Ткач, спішскый помічный єпіскоп Монс. Андрій Імріх і кошыцькый ексарха Монс. Мілан Хаутур. На Службі Божій было выше 150 священиків, представителі штатных інштітуцій, многы гості і віруючі. В ході св. літурґії співав пряшівскый хор богословців св. Романа Сладкопевця. По літурґії споминаня продовжувало в ПКО (в Чорнім орлі), праві на тім місці, де перед 55. роками быв выголошеный ліквідачный собор. Важны были слова Владыкы Монс. Яна Бабяка: „Наша ґрекокатолицька церьков не была ліквідована..., она жыє і духовно росне, остає вірна св. Отцови і Риму. Благословены єпіскопы Ґойдіч і Гопко за ню ородують у Бога. Тым, якы хотіли нас знищіти і нам ублиховали, мы уж отпустили.“

Наконець славности была прочітана просьба Ґрекокатоликів, жебы новый Святый Отець повышыв Ґрекокатолицьку церьков на Словеньску на метрополітну церьков sui iuris.

ЮДр. Петро Крайняк,
Пряшів.

Носталґія по родных селах триме доднесь

В ході розвоя модерной сполочности ся нераз трафляють припады, кедь індівідуалны людьскы осуды ся мусять підрядити тзв. сполоченьскому інтересу. На Словеньску такы сітуації взникли главні при будованю фабрык, великых водных преград, автомаґістрал... Тоты з єдной страны дали тісячом людей роботу, питну воду десяткам сел і міст, поліпшыли інфраштруктуру, але на другім боці од ґрунту змінили жывот людям, якы, хоць з одшкодуваньом, мусили проти своїй волі лишыти свої домы. Єдно з найвекшых такых переселінь в словеньскій історії ся стало при будовані водной преграды Старина в окресі Снина.

Щезло сім сел

В 1980-86 р. спід Буківскых верьхів было переселено сім русиньскых сел. За офіціалныма даными тогдышнього ОНВ было переселено 3500 жытелів. По їх одході ту выникла Старина, іншых містах. Векшына в Снині і у Гуменнім, іншы розтрясены по цілім выходнім Словеньску. У тых місцях по їх приході взникли окремы містьскы части, де собі выбудували домы, або переселили ся до приділеных бытів. В Снині то є локаліта Брегы, в Гуменнім Дубнік. Выселенці собі звыкли, мають свої

▲ *Школярі 8. А класы на ЗДШ в Старині на кінці 1965 р. В нижнім ряді, другый справа Др. Міро Смоляк, днесь жыє в Празі.*

днесь найвекше жрідло питной воды на Словеньску і в цілій Европі, яке дає питну воду про ціле выходне Словеньско. Люди з выселеных сел днесь жыють в

▲ *Андрій Смоляк як чорт – днесь жыє в Братіславі і Снині і Ладіслав Буша як Ґуба, жыє в Пряшові.*

▲ *На стариньскім гриску, вправо маншафт Старины, котры грали кажду другу неділю пообіді*

здружіня і фолклорны колективы, але на своє родиско іщі доднесь споминають з тяжкым сердцьом.

Не перестають вертати ся

В літі у вікендовы дні у выселеных селах жыво. Люде, якы не можуть забыти на своє родиско, ся ту вертають. „Через день през шлагбаум пройде і копа авт“, гварить працовник охранной зоны. Люде ходять на місця, де стояли їх домы, вказують дітям, де хто бывав, де была школа, корчма, церьков... В зароснутых садкиках орьєнтують ся лем подля стромів і звышків фундаментів. Приходять на цінтері, де мають похованых своїх близькых... Окрем цінтеря в Старині, яка як єдина щезла під водов, їх уж не мусять вырушовати. Стрічають ся на своїх землях, якы їм зостали і де собі днесь поставили пристрішкы. „Каждорочні в каждім заникнутім селі одбывать ся стрітнутя родаків, обычайні в день, кедь ся там одбывали одпусты. Найперше ся одправлять Богослужба, потім сполочный обід, шпортовы і культурны акції“, гварить Франтішек Кірняк, який є председом Здружіня выселенців з области преграды Старина в Снині.

Дакотры зостали аж до смерти

О тім, же будуть мусити одыйти, жытелі сел ся дознали в сімдесятых роках, кедь штатны фірмы зачали копати выскумны шахты на місцях, де ся мала будовати плотина. Подакотры не чекали, а одышли уж товды. „Векшына родин порозуміла выстягуваня як повинность і сполупрацовали зо штатныма урядами і кедь одходили з тяжкым серцьом“, споминать Ф. Кірняк. Выселіня пробігало поступні, залежало од кількости приготовленых бытів в Снині і Гуменнім.

Правда, дакотры жытелі ся не доказали змірити з выстягованьом і не хотіли одыйти. Але кедь до села перестав ходити автобус, заперли там обход і выпли електрику, одышли скоро вшыткы. Зостало лем пару послідніх, якы ся тому противили. „З одступом

Бесіда

– Ты чуєш брате, гусель звук?
– Лем так тихонько як павук,
кедь снує павучіну.
– Ці чуєш воду як тече?!
– Як можу чути, кедь пече
у серцю за Старинов?!
– Видиш – як плаче Ґаздорань?
– А ты мені таке не гварь.
– Бо зараз ту загыну.

Юрко Харитун, родак з Остружниці

▲ *Марія Гаврішакова ся оддавать за Йозефа Стравка до Карной при Гуменнім. Свадьба зо 70–ых років.*

часу днесь поважуєме за велике щастя, же выселіня в такім розсягу ся подарило. Вдяка тому днесь Выходне Словеньско на дакілько десяток років є забезпечене питнов водов. Але было там і дакілько тяжкых припадів", подтверджує Франтішек Ондерко, який быв у тім часі повіреный од Рады ОНВ в Гуменнім будованьом водной преграды Старина. Люде доднесь споминають на Марію Крішкову з Руського і Фечіка з Остружниці – обоє зостали в селах іщі 2 – 3 рокы по выселіню і наконець у своїх родных домох і повмерали. „Не мож ся было з нима догварити. Охабили сьме їх там, бо не представляли нияке різіко з погляду гіґієны", - споминать Франтішек Ондерко. Як єдна з остатніх одышла родина Скірчаковых з Великой Поляны. Кедь выпли електрину, выробляли собі єй власным дінамом. „Мы не мали де іти, дом в Снині сьме іщі не мали докінченый, а грошы, якы сьме дістали як компензацію, нам на то не старчіли. Але в єден день пришли поліцайте з циґанами і выстяговали нас до недокінченого дому", споминать Марія Скірчакова. „А по двадцятьох роках нам за нашым селом тяжко, ту ниґда не будеме дома", - твердить.

Церьквы буряли дінамітом

Найгіршы споминкы мають выселенці на буряня своїх домів. Їх од них одкупив інвестор Водареньска выставба ш. п. Братіслава. Дакотры власници собі їх за сімболічну ціну знова одкупили, розобрали і матеріал выужыли на будованя новых домів. Але векшына людей одышла до приділеных бытів. „Їх домы буряли штатны фірмы, стріхы палили а муры валяли бульдозером", ... споминать Франтішек Кірняк.

Церьквы вышмарили дінамітом до люфту. „Могли зостати як історічны памяткы", думать Франтішек Кірняк. Стары выселенці вірять, же робітників за то постигла кара. „Вшыткы, якы на тім робили, скоро вмерли неприроднов смертьов", споминають Марія Корбачова з села Руське. Єдина церьков зостала в селі Дара – захранили єй люде з 30 кілометрів оддаленого Прислопа, якы приобіцяли, же єй будуть поужывати. Але меджі тым поставили собі властну, а в церькви в Дарі теперь одбывать ся лем єдна Богослужба за рік. Прекрасну недоткнуту природу коло выстягованых сел днесь навщівують найбарже турісты. Через турістічный преход на Руськім сідлі веде меджінародна турістічна велотраса до сусіднього Польска. При селі Руське словеньскы охранарі за голандьскы грошы поставили звірінець, в якім перед выпущіньом до вольной природы акліматізують зубры гривнаты. Але про выстяговальців тота природа остане їх єдиным родным крайом, хоць уж веце як два десятьріча бывають даґде інде.

Роман Рокытка

Фоткы з цінного архіву Андрія Смоляка. Редакція Інфо Русин му высловує за красны документы зо жывота затопленых сел велике і щіре подякованя.

Скала із жалів

Кебы із жалів
я міг зробити скалу,
до воды єй шмарю.
А на тій скалі з нашых жалів
Звалу,
Стружницю,
Старину...
Поставлю.

Не в моїй силі таке робити.
Я пришов до нашого потічка,
лем доброй воды ся напити.
Колись я ходив по тій воді,
Ходив по ній, бо была по коліна.

Теперь позерам лем здалека,
аж страх в очах, яка глубока.
Вода ся вперла горам в бокы,
а в горах плачуть сивы букы.

Колись ту быв і рай і покій,
теперь лем плач на каждім кроці.

Юрко Харитун, родак з Остружниці

▲ *На Великдень по посвячіню паскы ся вшыткы люде понагляли домів, бо вірили, же хто скоре буде дома, тому ся буде цілый рік ліпше дарити.*

▲ *Церьков і цінтер – зостаткы в селі Дара мож выдіти при дразі за преградов.*

▲ *На свадьбах в Старині было все весело. Кедь кухарькы взяли до рук свої інштрументы, забаві не было кінця–края. Зліва Анна Бушова, жыє в Люботіцях, справа Марія Смолякова – мати Андрія і Міра Смоляковых.*

Факты о выселіню з области Старина

- Про выбудованя преграды заникло сім сел: Старина, Звала, Руське, Велика Поляна, Остружниця, Смолник, Дара
- выселіня ся одбывало од яри 1980 р. до яри 1986 р., кедь як посліднє выселили село Руське
- выселили 3500 людей, якы творили 940 родин і бывали в 820 домох
- за домы їх жытелів одшкоднили – подля оцініня експертів достали в середньому 80 – 150 тісяч корун
- вшыткы родины достали резервны квартелі або парцелы на будованя родинных домів
- в 2004 році выселенці достали од Прешовского самосправного краю за сімболічну коруну будову в центрі Снины як одшкодне за збуряны домы культуры
- водна преграда Старина є найвекшым жрідлом питной воды в Середній Европі
- забеспечує питну воду про ціле Выходне Словеньско, вода протікать 130 кілометровым потрубйом аж до Кошыць
- затоплена плоха преставлять 311,4 гектарів
- плоха преграды мать 125,8 км^2
- цілый обєм 59,8 міл. м^3
- максімальна глыбка водной преграды 50 м

Юбілантка Аня

Суть меджі нами люде, з котрыма ся барз рады сходиме, бо можеме з нима вести бісіду на вшелиякы темы. О жывоті, здравю і роботі. Таков є і наша юбілантка Анця Біттнерова, родачка з Камюнкы.

До театру – тоды УНТ, пришла в 1950 р.як молоденька 15–річна дівочка з Камюнкы, богатой на культурны традіції, але і села, котре є забудоване до прекрасной природы, але і твердой і почливой роботы. Свойов особов принесла молодость, нефальшовану красоту, радость і повно людьской і позітівной енерґії.

Зо зачатку танцьовала в балеті, пізніше перешла до драматурґічного колектіву, де зачала наповно грати в десятках а може в стовках театралных гер, в ролі Вусті в Марусі Богуславці, Уляны в Сватані на Гончарівці, Анічка в Селяньскій любови або Любаша у Свадьбі з приданым. Грала у драмах, комедіях, але і в приповідках про діточкы. Єй красный поетічный голос режісеры выужывали до гер зо співанками, де могла наповно розтворити свій поляновый камюньскый діапазон своїх розмаїтых способностей. Доказала заграти будьяку ролю. Близкы єй были комедіялны ролі, як наприклад Баба Охехуля в грі В. Гайного – Там, де щебечуть солові і т. д. Выше сто репріз мала гра Маріша братів Мрштіковців, де Аня Біттнерова ексцеловала в ролі матері Лизалкы. Барз довго бы сьме мусили писати, або споминати на красны і успішны ролі А. Біттнеровой, котра є днесь на заслуженій пензії і здравічко уж єй так не служыть, но фурт є весела, повна оптімізму і гумору. Доднесь ходить до театру попозерати на своїх колеґів а по грі з нима побісідовати і заспівати камюньску полянову співанку, котру до смерти не забуде.

Аня довгы рокы грала і в радію в многых грах, приповідках, гуморістіцькых релаціях, як Бісіда кумів ці На веселій хвілі, де ю можеме чути доднесь.

Геречка многых якостей Аня Біттнерова собі заграла і у філмах. Спомяньме холем дакотры: Дікі за кажде добре рано в режії Мілана Штайндлера і сценарісткы, днесь барз популярной писателькы, модераторкы Галины Павловской – там вытворила красну поль уж дакус старшой „молодиці".

Мила Анько, велика герецька родина ТАД, Русиньска оброда на Словеньску, новинкы Інфо Русин і люди, котры тя барз рады виділи на сцені, вінчують ті ку твому жывотному юбілею главні вельо здравічка, веселости і радости зо жывота На многая і благая літа.

–аг–,
фоткы з архіву ТАД

Материньске свято

Што з родного краю вышло,
з вітцівского дому,
єм на тото горда, пышна,
миле серцю мому.

Шытко, што од мамы знаме,
чім денно жыєме,
в моїм серці є сховане –
побласловене.

Зато в тот день календарьный,
в котрім мама святить,
хочу поздрав тихый, ярьный
своїй мамі дати.

Прийми одказ мій дітиньскый,
вдяка, мамко, зато –
твоє слово материньске
буду сановати.

Што родина заповіла
є про мене святе,
не є в світі така сила
материне взяти.

Меланія Германова, Меджілабірці

Шаріш співать і по русиньскы

Десять років є тому як дітьскый і молодежный колектів Шаріш збогачує співацьку, танечну і музыкантьску культуру Русинів і Словаків нелем в нашій републіци, але і поза границі. Де бы не выступовав, всяды му порядні тляпкали і не хотіли довго пустити зо сцены. Не так давно, як уж другый раз на Меджінароднім бєнале русиньской культуры в польскій Криниці ся членове колектіву Шаріш на челі з його шефом Осифом Пірогом представили з новым проґрамом, де зожали найвекшый успіх зо вшыткых колектівів, котры там выступовали. Жаданы суть нелем на Словеньку, але і в Японьску, де выступлять в літі т. р. Але скоре як одыйдуть за границі, ославлять свою десяту річницю **22. мая т. р. о 17.00 год. у Пряшові в ПКО (в Чорнім орлі). Вшыткых вас позываме на богатый концерт колектіву Шаріш. Придьте з нима ославити красный юбілей і выпровадити на далеку драгу до Японьска.**

–ак–

Баба – бударька в русиньскім дівадлі

Найновша премєра в русиньскім театрі мать офіціалный назов Тоалетарька. Кедь сьме в редакції думали над прекладом до нашого материньского языка, догварили сьме ся на назві Баба – бударька. Істо собі подумате, же Русины не мали жадну бабу – бударьку. А мате правду. Іде о фіґель. Але правда є, же в ТАД ся в першій половині мая т. р. одбыли уж дві премєры гры Тоалетарька в режії Міложа Караска, в драматурґії Василя Турка. В головній ролі ся представила Людмила Лукачікова. Гра Тоалетарька в ТАД завершыла тогорічну театралну сезону.

–р–

Русь - то дінастія шкандінавского походжіня

(Реакція на інтервю Миколы Мушинкы)

Редактор часопису ФОРМАТ Андрей Бан (2/05), жебы достати од свого підсповідного штонайвеце з його зналостей о Україні, вжыв освідченый новинарськый спосіб - зачленив п. Мушинку до найвызнамнішых україністів світа. Тот звеличеный зналецькый ранґ так улестив його самолюбство, же ани не збагнув перегнану гіперболічность свойой ученой катеґорії. Прияв єй як непохыбну істину намісто того, жебы вдяка слушности оправити - я лем фолклоріста, етноґраф а карєру вызнамного ученого єм здобыв завзятов пропаґандов україньскых націоналістів. Духом націоналізму, як сам Мушинка признавать, ся наінфіковав будучі штудентом в Празі од еміґранта з Галичіны Івана Панькевіча, ціле проткане його думаньом.

Там фурт было кого і за што убивати

Зо зачатку свойой выповіді знаменитый україніста ся заставлять на політично мотівованых убийствах, за якыма, подля нього, стоять антінаціональны силы. Але убийства на Україні не суть характерны лем про днешню політічну сітуацію. В 1950 - 1951 р. мав єм то „щастя" зарабляти собі на хліб 700 метрів під земльов на угольній шахті 4/2 - Біс в Ірміно, нескорше на будуваню промысловых обєктів у Краснодоні, Пісічанску, Рубіжному, Красному Лучі - в україньскім Донбасі. Там всягды убийства были на деннім порядку. Но не про національны ідеї ці демократії, а з-а парусто рублів, або просто як спосіб рішіня даякого проблему. На Україні здавна мали і будуть мати кого і за што забивати.

Як історічну паралелу меджі пробов отравити В. Ющенка п. Мушинка ставлять фізічну ліквідацію в 1959 р. главаря україньскых націоналістів Степана Бандеру! До чого лем може довести патонаціоналістічне виджіня історічных реалій! Президент Україны Віктор Ющенко на єдній уровни з Степаном Бандером! Но, хоць бы намісто Бандеры поставив Симона Петлюру, єдного з лідрів Соціал-демократічной партії, од 1919 р. голову уряду Україны-Діректорії, якого в 1926 році забили в Паріжі. Але Бандеру?!

Наведу холем даякы факты з „геройскых" діянь бандеровців. Мого доброго приятеля Петра Мосійчука, якый ходив в 1948 р. по селах з „кінопередвижков", демонштрував кінофілмы, бандеровец застрілив прямо перед моїма очами. Было то в селі Шпаков на Ровенщіні. До школы в Дядьковічах ходила зо мнов і 15-річна Таня Дмытрищіна. Од іншых дівчат в класі одлишала ся цалком сивым волосьом. На єй твари ниґда ся не зявляв усмів. Причіна? Єй старша сестра в селі Грушвица пробувала заложыти комсомольску орґанізацію. Бандеровці пришли вночі, вывели обидві сестры і їх матір і ту комсомолку обісили на конарі грушкы. Мати зошаліла а 15річна Таня за пару днів осивіла з пережытого шоку. З незчітаного множества подобных іші хоць бы єден грозный чін. В Ровеньскім музею выставлена довга пила (не знам, ці іші і днесь там є), з яков бандеровці зажыва перерізали наполы, як фалат сяговины, священика Копачевского в селі Боратин.

Тоты грозострашны звірства робили ся з прямого приказу того самого Степана Бандеры, якого світознамый україніста представлять словеньскій громаді як національного героя Україны. Ба навыше, робить з нього мартіра, мученика і непрямо політічного колеґу днешнього президента Віктора Ющенка!

Вкрала Москва Українцям мено?

На 22. стр. споминаного часопису М. Мушинка вызерать як сошедшый з іконостасу апостол. Хыбить му лем святожара над головов. Выраз його тварі прозраджать спокійность, а споза густого прядива баюсів як кебы выходило: Амін, амін, глаголю вам - Rusi ukradli Ukrajincom meno.

Уж сьме собі звыкли, же Мушинка у своїй творчій екстазі з часу на час вытріскне з даякым дештруктівным бонмотом. То пустить до обігу новый етнонім Русины - українці, то з ничого-нич загулякать - Гура на політічный русинізм! А найновше, як видиме, обвинює Русько з кріміналного злочіну - злодійства мена Українцям. Не знати, ці пожене тоту кавзу аж

▲ *Варяґ (Вікінґ) Рюрік, закладатель першой руськой рішы перевзяв у 862 р. владу в Новґороді, його наступца Олеґ 822 р. в Києві.*

до Гаґу. Радше кебы то не робив, не губив і без того напнуты односины меджі Москвов і Києвом.

О яке ту мено власні іде? Та подьме і послухайме, што ся стало: „…мало не до кінця 19. ст.", выкладать свою жалобу Мушинка, „Українців поважали (позн. Ф. Б. не знати хто) за Русинів, що є словотвір од назву першой національной державы Києвска Русь(!). В 12. ст. взникла Московска Русь(!). Жебы не доходило до недорозуміня, жытелі Києвской Руси, якым Москва вкрала мено, собі освоїли мено Українці".

Но, кебы мі такы знаня історії проказав штудент єдной з факулт Києвской університы в Ровні, де єм в 1966-67 р. принимав екзамены, з грымотом бы летів за двері. Але ту маме академіка, його уж нихто одникаль не выжене. Зато подьме ближе до темы. Уж на першый погляд до оч бють поужыты терміны. З нима ся ученый розшмарює, як зо згнитыма грушками. В екзактных науках, наприклад в хімії, не мож собі представити, жебы олово дахто поважовав за стрібро. У Мушинковій історіоґрафії то можне є. У нього Українець може быти заєдно і Русином. З облюбов гібрідізує, схрещує, клонує тоты два етнонімы, выводить з них новый національну сорту Русин-Українець, што є ани рыба ани рак.

Возмиме його термін „руська віра". Слово „віра", „вірити" походить з індоіранчіны. Його етімон выбір, вольба. Віруючій є тот, хто собі зволив єдно з восьмох світовых набоженств. Меджі нима „руського" ніт, покы то не мать быти даяка Мушинкова секта. Про нас власна віра хрістіяньска, выложена в молитві Вірую, а не „руська".

Або, попозерайме на такый казус: „Києвска Русь - перша національна держава". Правда, ту недоповіджено, же якой нації - руськой, україньской ці небодай русиньской. Але і притім як од удиву не вытрищіти очі над такым феноменалным обявом. В 10. - 12. ст. в цілій Европі не было ани єдной народности, не то, жебы національной державы. Аж Французка революція дала народам ідею національного жывота. Як то не знати?! Як твердити, же десь у Подніпровщіні у тім часі уж буйно квітла, хоць не знати чія, але національна держава.

„Москва вкрала Українцям мено", а то такым способом, подля Мушинкы, же в 12. ст. взникла Московска Русь. Гнедь мушу опоновати ученому - ниякой Московской Русі не было. В 12. ст. літопис найперше споминать Москву (1147) лем як маєток Володимиро - Суздальского князя Юрія Долгорукова, сына Мономаха, великого князя Києвского. Києвска Русь в 12. ст. зазнавать поступный розклад, аж наконец, іші перед монґолскым впадом, заникла.Так што „красти" не было од кого ани што.

Аж при Іванови III. (князьовав в 1462 - 1505 р.) на зачатку 16. ст. около Московского великого княжества дошло до споїня земель і княжеств, і утворіня Російской централізованой державы. Аж ту одводжене од слова „Русь" доставать ся до назву російской державности. Сам Іван III. тітулував себе „ґосударем всея Русі". І аж ту бы мав видіти пан ученый „злодійство". Лемже мено „Русь" - то не власность Українців. Тото мено приніс зо собов шкандінавскый конунґ Рюрик в 862 р., закладатель дінастії, яка панувала выше 700 років на обшарі од Балтіку по Чорне море і од Карпат по Заволже.

По довгорічнім спорі, зачатім іші Ломоносовом на московскій університі зо своїм колеґом Мюллером, сучасны україньскы історіци все частіше ся приклоняють до шкандінавской теорії о походжіню терміну „Русь". В єднім з інтервю журналу Україна (8/1991) на вопрос: „Вам не здається, що слово Русь означає просто держава?, доктор історічных наук Валентін Мороз одповідать: „Я думаю так само. Це своєрідна державна вывіска біля власной назвы". І дальше к тому самому інтервю: „Русь - це імперіальна структура, сказати-б, династія скандинавского походженя".

Днешні україньскы історіци націоналістічного зафарбіня уж давно перемістили вектор свого выскуму на много актуалнішый проблем - походжіня назву „Україна". Праві тоту тему розоберать В. Мороз у своїй докторскій дізертації, яку обгаїв іші в 1982 р. на Вільній україньскій університі в Мніхові. При гляданю одповіді на тот вопрос занурять ся до глыбин віків, аж до добы бронзовой, де натрафлять на вызнамный обяв: опряденый леґендами „Арія, Аріона (в Ірані, Індії) - то были україньскы землі". Одтыль іде іші дале, кедь погравать ся з концепційов „Україна колыска індоєвропейства".

Федор Барна,
сеніор Словеньского сіндикату новинарів

Факты і терміны подля пана Капуты

Андрій Капута, працовник Окресного архіву у Свиднику, критічно зареаґував на статю опубліковану в ІнфоРусині (3/05) Од Унії до православя. На зачатку пише: „Не є правда, же в 1054 р. хрістияньска церьков ся розчленила на Западну (римокатолицьку) і Выходну (ґрекокатолицьку). Подля нього: „в 1054 р. за патріархы Михала Керулярія одлучіли ся Рим і Царіград, кедь на себе наложыли екскомунікацію".

Выходить, же не хрістияньска церьков „розлучіла ся", але „одлучіли ся" Рим од Царіграду. „Одлучіли" ся міста одділены од себе 1200 кілометрами. Не знати, што при тім „акті" робив патріарха і ці бы ся не обышло без „екскомунікації". Рецензована паном Капутом статя ся не заподівать темов розколу хрістияньской церькви, але цалком іншым проблемом. Намісто того аналізує окремы факты і терміны. До його крітікы терміну „ґрекокатолик" лем тівко, же є недоречне. І в історічнім, і в етімолоґічнім поняті він в статі выправданый як актуалізованый до конкретного акту - розколу церькви. Марія Терезія ту ни при чім.

Односно мена Ґ. Гусака: На основі закона з 14. януара 1949 р. быв установленый Slovenský úrad pre veci cirkevné. Першым ведучім того уряду быв Ґ. Гусак. Л. Голдош аж по нім перевзяв тоту функцію. Што до орґанізаторів і выконавателів, тых было і было. А меджі нима і мено Ґ. Гусака на першім місці. Наприклад, членами Osobitnej komisie были: Ґ. Гусак, Л. Голдош, І. Рогаль - Ільків і. тд.

Кедь сьме уж при менах. Уведженый в статі П. Бабяк - хыба! Мало быти - П. Бабей. Є то лем хыба, а не умысел.

Дале крітик указує на хыбно названый документ, якый підписали в споминаній статі архідіяконы. Же то не быв протокол, але лист з 15. януара 1652 р. Не мам умысел полемізовати о тім, кому адресували „лист" ініціаторы Унії. У церьковных вопросах про мене авторітов зоставать Михаїл Лучкай, автор 4томной Historae Carpato-Ruthenorum (1843), у якій мож найти: „Ex his patet nihil scovissemus de Unione (1646) Unghvarini renovata, nisi 1652 nonuli de Clero dennuo ungvarini sqens adidisent idiomate Ruthenico Documentum". „Мы ничого не знали бы про Унію 1646, поновлену в Ужгороді, кебы дакотры з Кліру не выдали заново в Ужгороді тот документ…".

Каждый кус з тым обозначеный знать, же оріґіналный документ ся стратив в утробах архіву ґрофів Чакі і Вандернат. Але быв обновеный і його цілый смысел наводить у своїй Historae M. Lučkai, де є веце раз названый: simile Protocollum, indubie Protocollum, а не Epistula ці Literae, што означать лист. Позаставлять ся рецензент і на такім: „Термін" insania не є шаленство, але нерозумність, точніше по ческы „ztřeštěnost". По перше, ту не іде о термін, але о латиньске слово, яке в прекладі значіть: несмысельность, шаленство, безроссудность; по друге, ческе „ztřeštěnost" подобне до латиньского „insania" значіть: шаленство, скаженость, безроссудность. Або, подля пана Капуты не мать быти „штудія„ але „моноґрафія". Словеньске слово „штудія" походить од латиньского „studeo". Слово „моноґрафія" - ґрецьке. Обидва мають тот самый вызнам - наукова статя.

В єдній пасажі пан Капута поучно історізує, што запричінило взник самостатных православных церьковных орґанізацій. Же „патріархы Сходу (аж) по розході Царіграду з Римом… зачали мати самостатны церьквоны орґанізації". Лемже хрістияньство ниґда не было цалком єднотне. Уж од самого зачатку ся приспособляло місцным одлишностям. А тоты были не такы в сірійскій ці лідійскій Антохіях, як в мацедоньскій Аполонії ці ахейскім Корінті, не говорячі уж о Римі, Ізраелі, Єґіпті.

Ціла історія хрістияньства - то протиречівости меджі Выходом і Западом, заложены не лем на реліґійных постулатах, як на їх літурґічных обрядах. Было і дале оставать суперіня культур, традіцій, на якы навязовало хрістияньство. Мало помогла і схвалена Нікейскым собором (325 р.) молитва Вірую, яка ся мала стати крітерійом істины хрістияньства. Марна была проба Юстиніяна (527 - 565) настолити „праву віру" (отыль походить пізнішый термін православіє). Выходне хрістияньство ся розвивало під сильным впливом жыдівской ортодоксії, нескоршого арабского могамеданства і ґрецькой платоновской школы. Іші і днесь його розділы од западного видиме нелем в літурґічнім або обрядовім характері, але в цілім комплексі знаків. Сакрална архітектура притягує своїма куполами храмів, якы суть подобны до маківок мослімскых мечетей; руха священиків скоро ничім ся не одлишуюють од мантій царів і візірів.

В Царіграді 12. децембра 1452 р. мала быти догварена Унія. При тій нагоді кардінал Ізідор в латиньскых різах одправив латиньску Богослужбу. Побуріня, яке настало в храмі Софії запричінило скромне облечіня кардінала. Близкый родич імператора Лука в запалі гніву выголосив: „радше буду видіти у своїй церькви турецькый турбан, як тіару, або папску інфулу. А так Унія ся не одбыла.

Так што, кедь пан Капута так менторскы вымагать од автора рецензованой ним статі „решпектувати, крітічно і правдиво досліджены факты і терміны", то не оставать, лем припомянути му, же він сам то не робить. Його твердженя о зачатку 11. сторіча осамостатніня выходных церькви ничім не обосноване. Першы автокефалны церькви зачали взникати в 4. ст. - в Єґіпті александрійска, в Анатолії ефезска. Арменьска, наприклад, одокремила ся іші в 506. р.

Своїм експозе о фактах і термінах рецензент ся снажыв выложыти свою представу о історічных правдах дость свойскым способом.

Ф. Барна

О докончіню православного храму в Попраді розгодує міліон корун

Ани по штирьох роках од ставяня не є церьквов засвячена Панні Марії в Попраді іші докінчена. Жебы в ній віруючі могли одслужыти першу літурґію, хыбить міліон корун. „З будованьом сьме зачали в маю 2001 р. Дотеперь сьме проінвестовали коло 4,5 міліона корун. Скоро вшыткы фінанції сьме здобыли з дарів. Векшыну ставебных робот сьме выконали власныма силами, віруючі одробили стовкы годин задарьмо. Восени м. р. ся нам подарило церьков овакувати а в тім році єй плануєме дефінітівні докончіти. Чекають нас іші електроінштaлачны роботы, внутрішня ізолація стріхы і роботы в інтерєрі. Церьков бы сьме хотіли отворити в септембрі, на свято Панінкы Марії. Стараме ся ословити вшыткых людей, котры бы помогли назберати фінанції, котры нам хыблять", повів єден з координаторів ставебных робот п. Ондруш. Не мало вытратять віруючі і на выробу іконостасу. Лем матеріал буде стояти коло пів міліона корун.

Капаціта храму є 150 - 200 людей. К православній релігії ся в Попраді голосить коло 500 віруючіх, котры славять святы літурґії в евангелицькім храмі в Попраді-Спішскій Соботі. Раз в тыжню приходить служыти православный декан з Пряшова. Православных Попрадчанів тішыть, же мають і свойого священика, котрый за недовго кінчіть штудії і вычерять в роботі теперішнього. Вызерать, же до храму ся будуть з інтересом обертати і турісты з країн, де є православна віра росшырена.

–р–

Позіція автора од Унії до Православія до крітікы П. Ортодоксного

П. Ортодоксный твердить: „Недостаткы... статі, де ся пише, же главнов причінов розділіня церькви было наряджіня Біізантьского царя Лева III. (726 р.) о забезпечіню ікон з храмів". Автор вывертать: Нич таке в статі ся не пише. Пише ся дашто інше: „До важных незгод дошло, коли цісарь а т. д...." Тото вмішованя до церьковного жывота християнства розятрило одношіня меджі Выходом і Западом. Дале П. Ортодоксный твердить: „В 1054 р. іщі нихто ани не хырував о даякій ґрекокатолицькій церькви, бо была выдумана аж 1648 р." Іде ту о термін „ґрекокатолицька церьков" вжытый стосовно до акту розчленіня в 1054 р.

Людство в добі од 8. до 3. тісячріча до н. е. тыж „не хырувало" в якій історічній епосі жыє. Аж в 19. ст. н. е. археолоґове становили основны етапы розвоя першобытной культуры і наведену епоху назвали -- неоліт. Днесь ся нихто тому терміну не чудує.

П. Ортодоксный. „Треба обяснити вызнам терміну католицькый". Кому обяснити. Мі го обяснила моя мати, кедь єм мав девять років і намного глубше, цохь мала скінчену лем 4-класну мадярьску школу.

П. Ортодоксный. Як ся пише в статі, же в 40. роках мали православны 10. приходів, то не правда, бо їх мали 27. Документы наведены подля штудії Päť rokov slovenského školstva. Bratislava 1944, s. 415.

П. Ортодоксный. „Не треба православных затягувати до даякой сполупраці з комунізмом на ліквідації унії, бо то є непідложена лож".

В статі написано: „мотівом православізації были чісто політічны цілі. Уж факт, же єй реалізаторами были не духовны особы, а войовыі атеісты, выповідать сам за себе". Як ту находить крітік „затягованя православных до ліквідації Унії", тяжко порозуміти.

П. Ортодоксный крітізовану статю называть „антіправославнов".

Статя Од Унії до Православія мать намір припомянути важный момент в жывоті Русинів сперед 55 років на задокументованых фактах з невыгнутныма коментарями. Хто і што собі з того выдедукує, то уж залежыть од його інтелекту і культурно-сполоченьской позіції.

–фб–

1. úloha:

Глядайте в каждім рядку числа

1. Має денно читати
2. Ліс, то велике богатство
3. На носі муха сідить
4. Мед ваш барз добрый
5. Ледва стоїть на ногах
6. На мості ся чую добрі
7. Чмілі Ондаву перелетіли
8. Максім столярьом буде

Ю. Харитун

2. úloha:

Dankina kamoška

Sova je symbolom múdrosti. Nuž, veľa múdrych vecí nájdeš v knihách. A možno sa ti pritrafí stretnúť v knihách í zaujímavú a veselú kamošku. Tak ako Danka. Ak pospájaš písmenká, dozvieš sa meno.

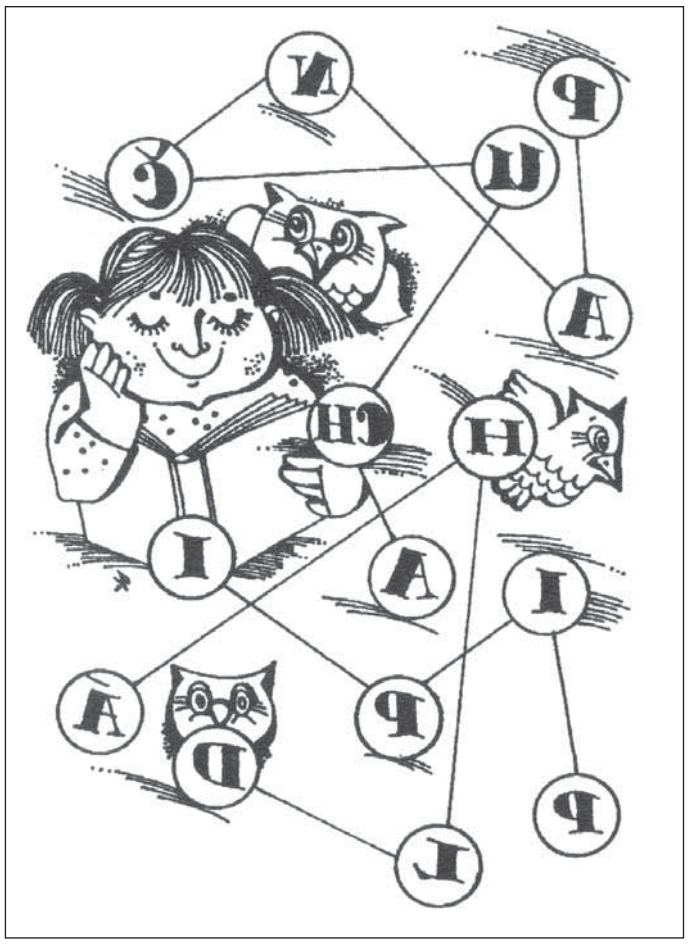

3. úloha ►:

Hubertova mágia

Tento sympaťák má pre teba naozaj jednoduchú úlohu – doplň chýbajúce čísla namiesto otáznikov

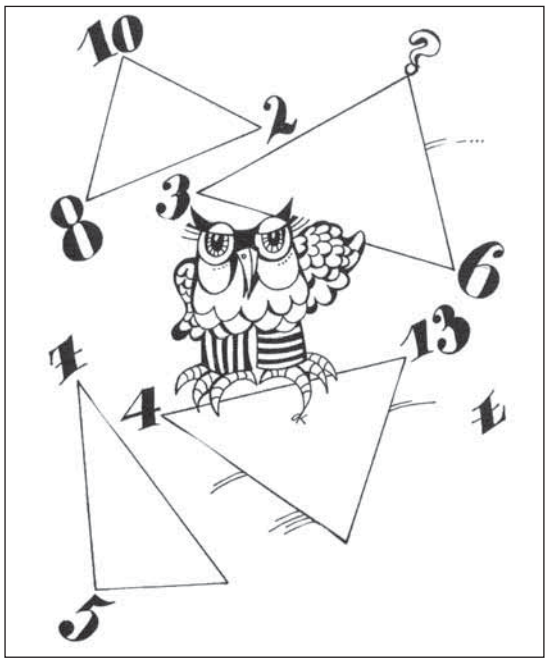

4. úloha ►:

Z predošlého čísla bola vylosovaná jediná výherkyňa Katarína Sedláková z Medvedieho, ktorej posielame cenu.

5. úloha:

Доповните дальшы рядкы першого стопчіка співанкы:

Заспівайме собі
.....

Як шя выдавала
.....

6. úloha ►:

Kyticový rébus

Nájdi v kvetinovej jedenástke tulipánov dve rovnaké hlavičky.

Глядайте в каждім рядку мена

1. Дай мі лано довше
2. Поштарь несе вам письмо
3. Тобі вандровнику так треба
4. Хлопе, тролейбус одышов
5. Хто выкопав лозу?
6. Оса шафраны не любить
7. Дуду ся добрі учіти
8. Хлопці, банюрь коли зробите?

Ю. Харитун

Súťažný kupón 5/2005 (Vyplnite a pošlite na adresu redakcie. Zo správnych odpovedí vyžrebujeme troch výhercov).

1. úloha: .....
2. úloha: .....
3. úloha: .....
4. úloha: .....
5. úloha: .....
6. úloha: .....

Meno a priezvisko:..... Adresa: .....

.....

Нукаме з русиньской поличкы

Ponúkame z rusínskej poličky

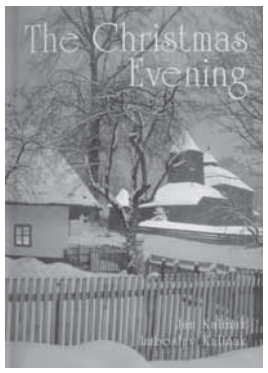

Ціна: 5,-$

The Christmas Evening – The Pozition of the Ruthenians in Slovakia, The Ruthenian Revival,The poem from first half of the 18 th – century, The Communist Party Decision about the Ruthenians, The Tragedy of the Ruthenians – Lemks in Poland, Pro-Ruthenian Orientation of the Ruthenians in Slovakia, The Well-Wishing, The Christmas Play, The Christmas Evening Play Sons and Old Profane Carols.

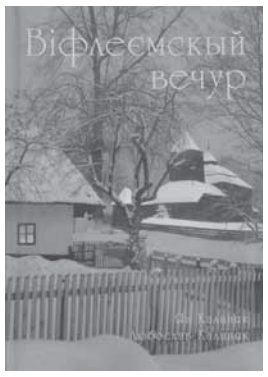

Ціна: 150,-Ск

Віфлеємскый вечір – Русиньскы рождественны колядкы, вінчовачкы і віфлеємскы гры, котры суть єдныма з найкрасшых русиньскых традіцій. В зборнику найдете 3 віфлеємскы гры (перша подля сценара о. Юрка Ріхвалского з В. Мірошова, друга – Я. Калиняка і старосвітьске колядованя Я. Калиняка). Богатый выбір колядок (38) творить скоро 50 стран в публікації Віфлеємскый вечур.

Ціна: 120,-Ск

Slovo matky je hriech zabúdať – Материне слово гріх забывати. Книжка найліпшых русиньскых поетічных, прозовых і драматічных творів, авторами котрых суть знамы русиньскы авторы з цілого світа. Є то перша русиньска публікація (вышла у выдавательстві Русиньской оброды на Словеньску кінцьом 2004 р.)

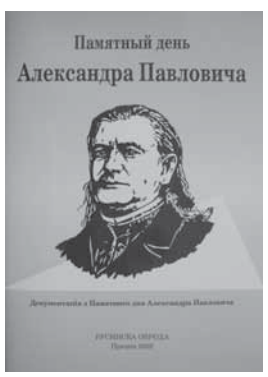

Ціна: 50,-Ск

Памятный день Александра Павловіча – Цінны документы о вызнамнім русиньскім будительови А. Павловічови, його жывоті і богатій літературній і культурній творчости, духовнім і добродительскім діятельстві на благо Русинів, о языку в порівнаню із сучасным кодіфікованым русиньскым языком і т. д.

Cena: 300,-Sk/ 10 $

**Hymnické spevy Rusínov, Гімнічны співы Русинів, The Anthem`s Songs of the Ruthenians** – CD nahrávka + zborniček s notovým zápisom piesní: Отче наш - The Lord`s Prayer, Вручаніє – Dedication, Гімн подкарпатьскых Русинов – Anthem of the Subkarpathian Ruthenians, Горы нашы – Our Mountains, Русин - A Ruthenian, У горах Карпатах - In the Carpathian Mountains, У чужіні - In a Foreign Country, Даймe Богу-отцю хвалу - Let Us Praise the Lord, Многая літ - Wishing You Many Happy Returns, Жывіте людіє - Long Live the People.

З нагоды 10 років успішной роботы колектіву Шаріш выходить нова ЦД награвка під назвом Высока лісочка. На новій ЦД, котрой неодділнов частьов є зборник з нотовым записом найуспішнішых русиньскых співанок по русиньскы – азбуков і латініков, але і по анґлицькы, найдете 26 темпераментных русиньскых співанок.

Ціна: 250,-Ск

Úvod do štúdia hudobného folklóru Rusínov na Slovensku – Výskum hudobno-folklórnej terminológie, vývin rusínskej hudobnej folkloristiky, výskum hudobných prejavov Rusínov, rusínske ľudové piesne, hudobné nástroje a inštrumentálna hudba, biografia a diskografia. Music – folklore terminology, Ruthenian music folkloristics development, Research of Ruthenian music – folklore expression, Ruthenian folk songs, instruments and instrumental music.

Cena: 200,-Sk/ 10 $

Jarné rusínske piesne – o identifikácii rusínskeho etnika a hudobnej kultúry Rusínov v publikovaných prácach, identifikácia rusínskych jarných piesní, ich tematika, geografické rozšírenie a analýza, typy rusínskych jarných piesní. Tradičné rusínske jarné piesne Kač, dolov kač; Do haju, lišečky, do haju; Do sadu, divčata, do sadu; Hoja, Ďunďa, hoja; J-ať, pujste nas, pujste sú v zborníku publikované aj s notovým zápisom.

Cena: 150,-Sk/ 5 $

Квіткы з моєй загородкы – Зборник русиньской поезії з ціложывотной творчости маковицького родака Николая Гвозды. Під назвов Єго жывотна путь пише о Н. Гвоздови з Ладоміровой знамый русиньскый культурный діятель Іван Русинко зо Свидника, котрый выбраны поезії (у зборнику надруковано 96 поезій) автора у зборнику і зоставив.

Ціна: 70,-Ск

Krátky rusínsky slovník – **Короткый русиньскый словник** zo súkromného vydavateľstva Andreja Hnata. V Krátkom rusínskom slovníku sa autor A. Hnat snažil zachytiť typickú časť slovnej zásoby Rusínov z obdobia 20. storočia. Preto sa v slovníku neobjavujú slová, ktoré sa od slovenských analógov líšia len nevýrazne.

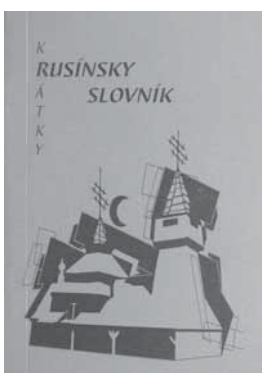

Cena: 100,-Sk/ 5 $

Книжкы, МҐ і ЦД награвкы собі можете обїднати в редакції Русиньской оброды на Словеньску писомні (на адресі Русиньска оброда, Левочска 9, 080 01 Прешов), телефонічно на числі 051/7722889 або 0904412449) або і-мейлом: rusinska.obroda@stonline.sk

Cena: 120,-Sk/ 5 $

Knihy, MG a CD nahrávky si môžete objednať v redakcii Rusínskej obrody na Slovensku písomne (na adrese: Rusínska obroda na Slovensku, Levočská 9, 080 01 Prešov, telefonicky: na č.: 051/7722889 alebo 0904/412449 alebo i-mailom: rusinska.obroda@stonline.sк

Figliarska nôta - MG kazeta, zostrih z dvoch ročníkov rusínskeho festivalu humoru a spevu.

InfoРусин. Vydáva Rusínska obroda na Slovensku za finančnej podpory MK SR. **Poverená funkciou šéfredaktorky**: Anna Kuzmiaková, **Grafická úprava:** Róbert Vico. **Adresa redakcie**: Rusínska obroda, InfoRusín, Levočská 9, 08 001, Prešov. Tel.: 051/772 28 89, 051/748 27 75, 051/748 27 76, 0904 412 449, e-mail: rusinska.obroda@stonline.sk, toto číslo nájdete i na www.rusyn.sk. **Predplatné na rok:** 150,- Sk, do európskych štátov: 300,- Sk, do mimoeurópskych štátov 30 $, číslo účtu: 2660718084/1100. **Výroba**: ADIN, s. r. o., Prešov. **Registračné číslo**: MK SR 3158/2004. Neobjednané rukopisy a fotografie nevraciame. Publikujeme i názory, s ktorými nie vždy súhlasíme. Inzeráty, reklamy, sponzoring preberáme v redakcii Info Rusín, Prešov (budova Daňového úradu). Toto číslo vyšlo v náklade 2000 kusov.